

І.Л. Зінченко, асп.

*Національна юридична академія України
ім. Ярослава Мудрого*

РОЛЬ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У ФОРМУВАННІ НОРМАТИВНОГО ЗМІСТУ ПРИНЦИПІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку суспільства у всіх сферах діяльності основним завданням є захист прав та свобод людини і громадянина. Верховна Рада України ратифікувала приблизно чверть від існуючої кількості багатосторонніх міжнародних договорів, укладених у межах Європи, зокрема в 1997 р. Конвенцію про захист прав і основних свобод людини (Рим, 1950 р.), для забезпечення положень якої був створений Європейський суд з прав людини. Кримінальний процес України являє собою специфічну сферу діяльності, яка виникає і розвивається у разі вчинення злочину, тому передбачає застосування заходів примусового характеру, які значно обмежують права людини. Виникає необхідність встановити максимально збалансоване поєднання гарантій прав особи в кримінальному процесі з гарантіями виконання органами, які здійснюють боротьбу зі злочинністю, покладених на них державою обов'язків. Має бути дотриманий принцип пропорційності: враховувати як суспільні інтереси, так і інтереси людини. Виникає необхідність вивести судову систему держави на рівень європейських стандартів.

Головна властивість принципів кримінального процесу – їх нормативність, тобто обов'язкове закріплення

в законі. Міжнародні договори, ратифіковані Верховною Радою України є частиною національного законодавства. У Конституції України отримали своє закріплення багато принципів та норм Конвенції про захист прав і основних свобод людини:

- принцип особистої недоторканності;
- право на судовий захист прав і свобод;
- принцип гласного судового розгляду;
- презумпція невинуватості.

Рішення Європейського суду, які приймаються стосовно України, обов'язкові для виконання. У тому випадку, коли Європейський суд прийшов до висновку, що певні положення кримінально-процесуального законодавства суперечать нормам Конвенції, суди до внесення відповідних змін у кримінально-процесуальне законодавство України в аналогічних ситуаціях повинні керуватися даним рішенням Європейського суду. Головна і визначальна якість цих вказівок для судів вбачається в тому, що якщо нижчестоящий суд відійде від них і винесе інше рішення по справі, то в кінцевому рахунку Європейський суд забезпечить реалізацію своєї позиції. Однак джерелом кримінально-процесуального права є не тільки закон. Як справедливо зазначає Рене Давід, розвиток джерел права як в країнах континентального, так і в країнах загального права здійснюється під посиленням впливом процесів зближення обох правових систем. Континентальне право виявляє готовність визнати судовий прецедент в якості джерела права.

Донедавна існувала проблема відсутності механізму застосування рішень Європейського суду при відправленні правосуддя судами національної судової системи. Був прийнятий 23 лют. 2006 р. Закон України

„Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини”, який зазначає, що суди застосовують при розгляді справи Конвенцію та практику Європейського суду як джерело права. В Україні створено орган представництва відповідальний за забезпечення представництва України в Європейському суді з прав людини та виконання його рішень. Він здійснює юридичну експертизу всіх законопроектів, а також підзаконних нормативних актів на відповідність Конвенції, за результатами якої готує спеціальний висновок. Невідповідність законопроекту Конвенції та практиці Суду є підставою для відмови в його державній реєстрації. Орган представництва забезпечує постійну та періодичну перевірку чинних законів і підзаконних актів на відповідність Конвенції та практиці Суду, за результатами якої подає, у разі необхідності, до Кабінету Міністрів України пропозиції щодо внесення змін до чинних законів та підзаконних актів з метою приведення їх у відповідність до вимог Конвенції та відповідною практикою Суду.

Виходячи з вищезазначеного можна зробити висновок, що практика Європейського суду здійснює безпосередній вплив на національне законодавство України, а, отже, і на формування принципів кримінального процесу України, головною властивістю яких є нормативність.